

SEÇİME GİDERKEN TUNUS SİYASETİ

“

Tunus'un post-Arap Baharı siyaseti her ne kadar otoriter rejim sonrası ülkenin siyaset dümenini kontrol altına almayı başarmış olsa da her haliyle ve aşamasında kırılğanlığını da muhafaza etmektedir.

”

Doç. Dr. Necati Anaz

*Istanbul Üniversitesi
Öğretim Üyesi*

Tunus, Arap Baharı'nın doğduğu yer ve ayakta kalan son kalesi olarak demokratikleşme sürecini bir adım öteye taşımaya hazırlanmaktadır. Zeynel Abidin Bin Ali'nin iktidardan indirilmesinden bu yana Tunus üç önemli seçim yaşamış ve her seçimde adil, çoğulcu ve şeffaf seçim yapmasıyla da temsili demokrasisini kalıcılaştırabilmiştir. Seçimleri

kaybedenlerin kriz çıkarmadan kazananı kutladığı bir atmosfer ise herkesin teveccühünü kazanmıştır. Ülke 2019'un son aylarında yine tarihinin en önemli seçimlerinden birisine hazırlanmaktadır. Ancak seçime doğru gidilirken şartlar ülkeyi bir türlü nedametiyle sarmalayan yapısal sorunlarıyla da karşı karşıya bırakmaktadır. Bu kısa makale 2019 parlamento ve başkanlık seçimlerine giderken Tunus siyasetini seçim koşulları çerçevesinde mercek altına almayı amaçlamaktadır. 2019 seçim değerlendirmesi analizimiz siyasetteki çıkmazlar, ekonomik zorluklar ve sosyolojik kırılğanlıklar üzerinden yapılacaktır.

Kırılğan Siyaset

Tunus'un post-Arap Baharı siyaseti her ne kadar otoriter rejim sonrası ülkenin siyaset dümenini kontrol altına almayı başarmış olsa da her haliyle ve aşamasında kırılğanlığını da muhafaza etmektedir. Tek parti

rejimiyle ülkeyi yöneten Bin Ali sonrası Tunus, onlarca aktif siyasi partinin doğduğu ve bu partilerin her seçimde birbirleriyle kıyasıya yarıştığı bir platform olmuştur. Bu hiç şüphesiz Tunus demokrasisi için bir kazanım olarak görülmektedir ancak bu ölçekte parçalanmışlığın getirdiği maliyetler de ülkenin gelişmesinde paradoksal olarak zayıflatıcı unsur haline gelebilmektedir. Bugün 217 milletvekiliyle temsil edilen Tunus Parla-

mentosunu yaklaşık sekiz ayrı bloğa ayrılmıştır. Bu bloklar da ayrı görüş ve ideolojilerin temsil ettiği mikro gruplardan müteşekkildir. Hükümet ise vekil sayısı bakımından üçüncü sırada fakat çok parçalı olan Millet İttifakı tarafından kurulmuş ve mecliste en fazla vekile sahip Ennahda tarafından destekle ayakta kalmaktadır.

2014 seçimlerinde mecliste çoğunluğu alan Nida Tunus bu parçalanmanın en çok yaşandığı parti

olmuştur. Cumhurbaşkanı El-Beci Kaid Es-Sibi'nin oğlu Hafız Kaid Es-Sibi'nin liderliğini yaptığı parti mevcut Başbakan Yusuf Şahid liderliğindeki hükümetle arasının açılması sonrasında Nida Tunus'taki bölünmeyi ve krizi daha da derinleştirmiş ve ülke siyasetini ayrı bir çıkmaza sokmuştur. Kriz, Şahid liderliğindeki iktidara karşı darbe girişimi söylentilerinin kamuoyuna yayılmasına kadar ilerlemiştir. Sonuç, Başbakan Yusuf Şahid'in Nida

Tunus'tan ayrılması ve kendisine yakın kırk civarında milletvekiliyle Raşid Gannuşî'nin liderliğindeki Ennahda'nın desteğiyle hükümete devamı olmuştur. Karşılıklı suçlamalarla ve politik çekişmelerle siyaset güven krizine girmiş ve ilk defa Arap Baharı sonrası Tunus halkı yüzde altmışın üzerinde bir yönelimle tek parti sistemini/rejimini mevcut duruma tercih eder hale gelmiştir. Siyaset devrim sonrası çözümün üretildiği alan ol-

maktan yeniden sorunun kaynağına dönüşmüştür. Bunu Tunus seçmeni en son 2018'de yapılan yerel seçimlere yüzde 35,6 katılımı göstermiştir. Katılımın gençler arasında en az olması da ülke siyasetine duyulan güvenin hangi boyutlarda olduğunu ayrıca izah etmektedir. Bir başka ifadeyle Arap Baharı'nın motoru olan genç kitle Arap Baharı sonrası demokrasi treninden inmiş ve bir sonraki yolculuğun nereye olduğunu bilmediği bir istasyonda ümitsizce beklemektedir. Bu durum, tedirginlik veren bir potansiyel şeklinde Tunus siyasetinin kırılma hatlarından en tehlikelisi olarak kenarda beklemektedir.

“

2016'da yapılan bir araştırmaya göre Tunusluların yüzde 86'sı ekonominin "kötü" veya "çok kötü" olduğunu belirtmiştir. Yine aynı araştırmada Tunusluların yüzde 83'ü ülkenin kötüye doğru gittiğini düşünmektedir. Mevcut koşulların 2019 seçimleri öncesinde devam etmediğini söylemek zordur.

”

Kırılgan Ekonomi

Arap Baharı'nın en öne çıkan sloganlarından ilk ikisi demokrasi ve onur ise üçüncüsü de ekmek idi. Özellikle genç nüfusun dinamosu olduğu Yasemin Devrimi temelinde bu üç talep üzerine mobilize edilmişti. Devrimden bu yana tam

sekiz yıl geçti. Demokratikleşmede ve insan haklarında kıymete değer mesafe kat edildi ise de ekmek bu ülkede halen aslanın midesinde durmaktadır. Büyüme oranı devrim öncesinin altına düşerken işsizlik de artış eğilimine girmiştir. Bilhassa genç nüfus arasında işsizlik oranı yüzde 40-45 seviyelerindedir. Bu da yaklaşık her iki gençten birisini işsiz yapmaktadır. Resmi kaynaklar başka rakamlar verebilir ancak başkentin herhangi bir sokağında yapılan sıradan bir gözlem ile dahi kahvehanelerin özellikle mesai saatlerinde tıklım tıklım işsiz gençlerle dolduğu temaşa edilecektir. Bundan daha tehlikelisi bu kitlenin ülkenin işsizlikle mücadelesinden de ümitsiz olmasıdır, yani yöneticilerinden. Örneğin 2016'da yapılan bir araştırmaya göre Tunusluların yüzde 86'sı ekonominin "kötü" veya "çok kötü" olduğunu belirtmiştir. Yine aynı araştırmada Tunusluların yüzde 83'ü ülkenin kötüye doğru gittiğini düşünmektedir. Mevcut koşulların 2019 seçimleri öncesinde devam etmediğini söylemek zordur. Anlaşılacağı üzere ekonomik sorunlar 2019 seçimlerinin en be-

lirleyici unsurlarından birisi olacaktır. Buna bölgeler arası dengesiz gelişmişlik, gelir dağılımında adaletsizlik, Tunus dinarının devam eden değer kaybı, artan kamu harcamaları ve düşen yaşam standardı da eklenince 2019 seçimleri siyasi partiler için hiç de kolay olmayacak demektir.

Ekonomik sıkıntıların kısa ve orta vadede düzelmeyeceği kaygısı ise tıpkı 2018 yerel seçimlerinde olduğu gibi 2019 parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçiminde de katılımı düşürecektir. Tedirginlik veren bu tablo Akdeniz üzerinden Avrupa'ya akan yasadışı göçü hızlandırırken marjinal gruplara teveccühü tetikleme ihtimali de doğuracaktır. Bu da beraberinde güvenlik sorunu doğuracak ve ülke sorunları içinden çıkılması zor bir sarmala dönüşecektir.

Kırılgan Sosyoloji

Arap Baharı sonrasında Tunus dördüncü seçimine giderken gerek siyasetin yetersizliğinden gerekse ekonomik gidişatın iyimser bir tablo çizememesinden kaynaklı bir şekilde insanlar, devrimi top-

yekûn sorgulamaya başlamıştır. Bu durumu devrimin getirdiği kazanımları küçümseme bağlamında anlamamak gerekir. Ancak devrimle beraber iyileşeceği düşünülen pek çok yapısal meselenin devrimin üzerinden sekiz yıl geçmesine rağmen halen herhangi bir iyileşme emaresi göstermemesi toplumu sadece germemekte aynı zamanda ümitsizliğe de itmektedir. Siyasetin işlevsizliği ve sorunlara çözüm üretmez hale gelmesi “Devrim öncesinde işler daha iyiydi.” ifadesinin fazlaca telaffuz edilmesine neden olmaktadır. Özellikle Bin Ali döneminden miras yönetici kadro ve elit cenah aktif siyasetin yeni aktörü İslamcı parti Ennahda’yı kabullenememekte ve ülkedeki birçok sorunun müsebbibi saymaktadır. Bunu bir iç çatışma sebebi olarak bile ele alanlar olmaktadır. Hatta 2018 yerel seçimlerinde Ennahda’nın belediye başkan aday profiline baktığımızda bunun parti kadrosunca da fark edildiği söylenebilir. Yerel seçimlerde Ennahda’nın yüzde otuz civarında alınan sınırlı oy ve belediye başkanlığı ile fazlaca mutlu olduğu görülmüştür. Bunun temelinde çoğunluğu seküler siyasetten gelen güçlü Tunus elitini karşısına almak istememe nedeni yatmaktadır. Dolayısıyla siyaset ve ekonomi kadar kırılan sosyoloji de ziyadesiyle 2019 seçim atmosferini etkilemektedir. Bu kırılan yapıyı iyi okuyan Ennahda seçim öncesi ve muhtemelen seçim sonrasında da uzlaşmayı ve daha örtülü siyaseti benimsemek zorunda kalacaktır.

Siyasetsiz Siyaset

Tunus siyasetinde ve sosyolojisinde “uzlaşma” diğer coğrafyalarda oldu-

ğundan daha önemli bir yere sahiptir. İslami söylemleriyle bilinen Ennahda Hareketinin devrim sonrası Tunus siyasetine hızlı girmesi sadece yerel unsurları değil aynı zamanda uluslararası gözlemcileri de tedirgin etmişti. Mısır örneğinden de Ortadoğu siyasetini çok iyi takip eden Ennahda liderliği mecliste çoğunluğa sahip olmasına rağmen iktidarı daha seküler ve bir yanıyla da eski rejimin unsurlarını bünyesinde barındıran Nida Tunus partisine bırakmıştı. Bu, Ennahda’nın yaptığı en yerinde hamlelerden birisi olarak bilinir. Yerel ve uluslararası medya tarafından da sıkça dillendirilen Ennahda-radikal İslam eşleştirilmesi partinin hareketini sınırlandırmış ve sistem dışına itilmesi tehlikesini doğurmuştu. Bunu yakinen tecrübe eden hareket lideri Raşid Gannuşi partiyi daha geri planda kalarak uzlaşmacı siyasete yönlendirmiş ve demokrasinin kökleşmesi adına siyaseti zamana yaymayı tercih etmiştir. Bu sebeple 2019 seçimleri Ennahda için tek başına iktidar olacak sayıya ulaşmayı hedeflemekten ziyade daha uzlaşmacı bir koalisyonun ortaya çıkacağı seçim sonucunu tercih etmek en rasyonel seçenek olacaktır.

Öte yandan seküler siyasetin güçlü temsilcilerinden olan partiler ve kurumlar ise 2019 seçimlerini bir dönüm noktası yapıp Tunus’un gelecek beş yılını şekillendirmeyi hesaplamaktadır. Örneğin, cumhurbaşkanının oğlunun liderliğini yaptığı Nida Tunus’un seçimlerde iyi bir performans sağlaması beklenirse de halihazırda seküler siyasetin liderliğini üstlenmesi sebebiyle Tunus siyasetinin önemli

aktörleri arasında kalması kaçınılmaz görünmektedir. Yani Nida Tunus, kendisini ülkenin bir nevi sigortası olarak görmektedir. Tunus’un en köklü sendikalarından olan UGTT de seküler siyasetin en etkin temsilcilerinden biri olarak 2019 seçimlerinde ayrıcalıklı yerini korumayı hedeflemektedir. Ancak halen bir azınlık hükümeti olarak başbakanlığı devam ettiren Yusuf Şahid’in destekleriyle kurulan Millet İttifakı da meclise giren önemli bloklardan olacaktır. Yusuf Şahid eğer Ennahda’nın 2019 Cumhurbaşkanı adayı olmazsa seküler karnanın İslamcı partiyle kuracağı köprü rolünü üstlenebilir. Bu da yine Tunus siyasetinde denge kurucu işlev görecektir.

Tüm bunların ötesinde 2019 seçimleri düşük katılımı bir seçim olmaya şimdiden adaydır. Halihazırda aktif siyasetten beklentilerini kaybetmiş on iki milyonluk bir ülke olan Tunus, teselli olarak devrim kazanımlarının muhafazasına ve ağır ilerleyen yapısal gelişmelere ümit bağlamaktadır. Yapısal sorunların çözümünün bir seçimlik mesele olmadığını çoktan kavrayan seçmen, 2019 seçimleri için fazla heyecanlı olmasa da Arap Baharının son kalesi olarak demokratikleşmeye uzlaşma siyasetiyle devam edecektir. Dolayısıyla bu seçim partilerden ziyade ülkenin demokratikleşme sürecini sürdürmesi minvalinde orta ve uzun vadede kazananın Tunus olduğu bir seçim olacaktır. Seçimlerin zamanında yapılması dahi bu manada takdir edilmesi gereken bir husus olacaktır.